kolm kuud kooli pubkamise aega tarwis; koolilaste suwine karjas käimine sigitab wallatust ja kautab talwist kooli õpetust, ehk kas siis wõimalik ei peaks olema muul wiisil lojuste karjast saada?“ Mihkel kostis: „Wõimalik oleks küll, kui mõningad kulutust ei kardaks, sest karjane tahab palka, kes seda peab temale maksma?“ „Kes muud kui lojuste pidajad!“ — hüüdis Peeter. „Meie wallas, kus rohkem kaks osa peremebed nõukad inimesed on ja kolmas osa aast aastalt nende järgile lähäwad, ei tohiks karjatse ega parema koolmeistri palkamine kellegile raskust teha. Ma tahan esiotsalt mõistlikumate peremeestega isepäinis sellepärast nõu pidada, kui neid oma poole wõidan ja nemad asja poolt seisawad, siis wõime julgest loota, et kogukonna kokutulemisel weikem wasta tõrkujate hulk meie nõusse heidawad.“

Saiwad mehed pikemalt asja lugu läbi rääkinud, siis tõusis küsimine, kust ühte osawat koolmeistrit leida, kes nende mõtlemist jõuaks tõeks teha. Peeter Mõistand ütles: „Meie nooremate seltsis on osawaid mehi mõndagi leida, kes koolmeistri ammetisse kõlbaksiwad, kui palk nõnda oleks, et nemad sellega wõiksid elada; aga kus kehwus igapääw kui palumata külaline koolmeistri laua taga istub, kes siis niisugust seisust enese peale tahaks wõtta? Nõnda kui põllumees omast põllust, ammetmees ammetist ja kaupmees kauplemisest elab, peab ka koolmeister omast koolist elama, muidu ei ole temal wõimalik kõige hoole ja rammuga meie laste waimu põldu harida.“ — Põllupapi arwamist mööda oleks ilmliku tarkust lastele palju wähem tarwis kui püha waimu kooli, mis kõik asjad isegi õiendab, et inimesel mund waja ei ole. Sest maailma tarkus tehta inimese uhkeks, segada temal usku ja eksitada teda õigelt teelt hõlpsalt kõrwale, kust wiimaks raske näidata taewa teele tagasi saada; ehk eks seda juba mitmel pool nähtawale ei oleks tõusnud? „Pea kinni! armas noaber,“ — palus Mõistand — „ühte teha ja teist ei jätta! tuleb ka siin jälle meeletuletada. Maailma tarkuse laitjaid kaswab meie päiwil igal pool, küll ülemate ja alamate keskel, aga kes teab, kas õigus nende

pool seisab? Üks tõeste koolitud mees oskab nii hästi jumaliku kui ilmliku tarkust, ega lähä ühte teise pärast laitma. Kes seda teewad, need istuwad kaugel tõetempli wärawa taga ja ei oska pimeduse udu omast silmast ärapühkida, mispärast jalg neil igal sammul kipub komistama. Kui Jumala sõna tundmine üksi wõimatik oleks meie eluteelt kõik risu ärakoristada, siis ei peaks meie maal enam kuskil ebausu tempusi leitama ja ommetegi kaswab neid ohakaid weel wäga palju wilja sees. Kust se tuleb? Üksnes sest, et lapsed maast madalast täieliku kooli õpetust ei saa, mis nende waimu silmi aegsaste seletaks loodud asju tähele panna ja neid muutmata seadusi tundma õpida, mis igal silmanähtawal asjal põhjuseks seisawad. Mida wähem inimene neid seadusi tunneb, seda hõlpsamalt annab ta ennast ebausule orjaks, ega aita siin naermine ega laitmine, waid üksnes tõsine õpetus. Niisama wähe leitakse täilikult targal mehel uhkust, et ta oma sugu ehk wanemaid lähäb ärasalgama; kes seda teewad, on rumalad, olgu neil kes teab kui peenike kalewine kuub seljas, nende meelemõistus ja süda käiwad ühtepuhku halbi toimes. Se küünal, mis meid taewa teele juhatab, peab meie tööd ja tegusi nõnda walgustama, et armastus meie südamele ülemaks käsuks tõuseks ja ei mite usutunnistus suus ja pagana kombed tegudes nähtawale ei tuleks.“

Põllupap kostis: „Armas sõber, meil ei ole õigust teiste peale kohut mõista, sest igamees peab ise wiimsel pääwal oma tegude eest wastama ja saab temale seda mööda palka antama, kuda ta oli teeninud, kas head ehk paha.“ — „Mina ei tahtnud rääkitud sõnadega kellegi peale kohut mõista,“ ütles Peeter — „waid sulle seletada, et ilmlik tarkus inimesele kahju ei tee, sest mida rohkem üks mees oma waimu õpetuse piimaga on jootnud, seda selgemaks lähewad temale Jumala sõna ja loodud asjade tundmise piired. Kes mingi asja üle sügawamast ei oska mõtelda, usub kõik rumalust, mis teised temale ettewaletawad, olgu kuulbut jut wõimalik ehk mitte.“ — Sedawiisi waidlesiwad